

To stockholmere, Sven Lilja og Lars Nilsson, demonstrerer den mere systematiske, samfundsvidenskabeligt inspirerede tilgang i historieforskningen hinsidan og leverer interessante analyser af henholdsvis købstædernes udvikling i Östergötland 1570-1810 og svensk byudvikling i 1900-tallet. Med Allan Tønnesens, Poul Steens og Agnete Goth Paaschburgs historier om henholdsvis et overfald på Frederiksberg i 1785, en sjællandsk korporal og glarmester i begyndelsen af 1800-årene og en lollandsk piges omskiftelige skæbne i samme århundrede er vi modsat på den virkelig lille histories, næsten mikrohistoriens grund. Et mere udtalt sigte mod det typiske har Erik Nørns interessante indblik i forholdet mellem teologer af to generationer med en række breve til en teologisk student 1849-60, Jesper Godvin Hansens beretning om arbejderuro og strejker på geværfabrikken i Hellebæk i begyndelsen af 1800-tallet og det lidet, der kom ud af det for arbejderne, Grete Signe Jensens portræt af den københavnske lærerinde og borgerrepræsentant Johanne Blom 1909-19 og Ingrid Markussens nøjere præsentation af en af de skoleprotokoller, hun har anvendt i sin tidligere undersøgelse af 1700-årenes skolevæsen.

Disse mange, højst forskelligartede bidrag giver tilsammen et godt og levende indtryk af forskellige måder at nærme sig lokalhistorien på. Man savner et forsøg til indledning på at profilere de forskellige tilgange lidt nøjere mod hinanden, men bogen er, som den foreligger, et værdigt jubilæumsskrift for afdelingen i København. Den kan anbefales til enhver lokalhistorisk interesseret.

Steen Busck

Niels Peter Stilling: *Politikens bog om Danmarks slotte og herregårde*. (Politikens Forlag, 1998). 320 s., 269 kr.

Museumsinspektør ved Søllerød Museum, Niels Peter Stilling, har skrevet en god håndbog om vore slotte og herregårde. »Bogen er opdelt i ni geografiske områder af hensyn til den praktiske brug i felten.« Disse er indgangsordene (s. 3), og de siger klart, hvilket formål denne bog tjener. Og det tjener den godt ved en klar og systematisk opbygning. Hvert område får sine karakteristika præsenteret i en indledning, der også indeholder en meget brugbar oversigt over stedernes byggestil, tilgængelighed, om de rummer museer, samlinger, særlig kulturhistorie osv. Med andre ord kan man med bogen i hånden planlægge ture, der tilgodeser for eksempel særlige byggestile, parker og lignende. Hvilket ikke mindst kan være praktisk til ekskursioner og studieture.

Ikke alle steder er lige udførligt omtalt, men alle de fyldigste beskrivelser rummer de faste rubrikker: bygning, interiør, omgivelser og historie. For alle de medtagne slotte og herregårde gives desuden faste oplysninger om beliggenhed, moderne anvendelse, ejerforhold, størrelse og bygningshistoriske årstal. Bogen afsluttes med oversigter over arkitekter, havearkitekter og bygmestre, hvortil kommer oversigter over ord og begreber, stilhistorie og litteratur.

Men før alt dette har bogens forfatter skrevet en 10 siders historisk indledning. Nu kan der jo ikke medtages alverden på de få sider, men det lykkes at give et udmærket overblik, der begynder med Harald Blåtands befæstede borganlæg og slutter med en advarsel mod den tiltagende tivolisering af herregårdene og troen på, at disse kan redde sig ved indtægtsgivende aktiviteter på bekostning af offentlige tilskud. Man kunne have ønsket sig lidt mere historisk belysning af forskellene mellem landsdelenes herregårdes udvikling, størrelse og antal, men OK – det ligger måske uden for rammerne. Det havde også

været ønskeligt med en lidt større sammenhæng mellem den historiske indledning og bogens portrætter og billedstof. For eksempel fremhæves i indledningen Stensballegård ved Horsens som et afgørende jysk barokbyggeri, men denne herregård får kun en kort separat omtale og er slet ikke afbildet. Krengerup på Fyn fremhæves såvel i indledningen som i den separate præsentation for sit avlsgårdsanlæg, men dette er slet ikke at se på billedet. I det hele taget er ingen af de avlsgårdsanlæg, der udpeges som eksempler på stordriftens gennemslagskraft i 1700-tallet, at se på noget billede.

Det hænger sammen med, at stadernes ejerhistorie og hovedbygningernes bygningshistorie er det, der er lagt mest vægt på. Det er også i orden, men mon ikke mange kunne have fundet anvendelse for lidt videre oplysninger om de skove, marker, bebyggelser og landsbyer, der hørte til godserne. Det ville i hvert fald have gjort det sjovere at gå på opdagelse i godsernes Danmark og de spor, det afsatte.

De enkelte præsentationer af herregårdene og slottene er præcise, og der er både humor og substans i de indlagte teksteksempler og illustrationer. Men mange steders historie synes at løbe ud engang i slutningen af 1700-tallet. Om tiden derefter er der ikke mange oplys-

ninger. 1800-tallet opfatter mange nok som en lidt kulturløs tid rundt på godserne. Helt i tråd hermed falder forfatterens gentagne nedrakning af den historiske stils byggerier, selvfølgelig med flere undtagelser. Den vil undertegnede da gerne dele, men kan ikke lade være med at spekulere på, hvornår oprejsningens time mon kommer til den. For skal den historiske stil gå gennem historien som en af de eneste stilarter, der aldrig kom til værdighed i eftertidens øjne?

Som det fremgår, stiller forfatteren sig ikke helt uden for sit stof. Hans meninger kommer frem flere gange. Blandt andet betegner han statens beslaglæggelse af det midtjyske gods Fussingø i 1946 som »et uretmæssigt overgreb« mod dets tyske ejere. Blandt andet i tilfældet Fussingø får bogens vægtning af hovedbygning og tidlig historie lidt slagside, for det hører med i billedet, at Skov- og Naturstyrelsen fra godsets avlsbygninger driver et velrenommeret økologisk landbrug ved siden af traditionel skovdrift.

Bogens billeder er overvejende taget af forfatteren selv, og de er ganske fremragende. Man får nærmest det indtryk, at det må have taget ham flere år at stå og vente på godt vejr ved alle optagelserne!

Søren Bitsch Christensen

SOCIAL- OG ØKONOMISK HISTORIE

Grethe Banggaard: *Til Gavn eller til Skade. Landbounderklassens vilkår under den kraftige befolkningstilvækst i perioden 1801-1845, belyst ved en undersøgelse af udvalgte fynske sogne.* (Landbohistorisk Selskab, 1998). 114 s., 148 kr.

Denne fremstilling tager i sit udgangspunkt sigte på at belyse et sparsomt belyst, men socialhistorisk centralt emne, nemlig husmandsstandens vilkår i perioden mellem udskiftningsreformerne og 1840'ernes husmandsbevægelse, dvs. ca. 1800-1840.